

POVEȘTILE FEMEILOR DIN SATELE DE SUB MESEȘ: POALE CU JANĂ, PLĂCINTE RĂTIȘE ȘI STRIGOI CU DUIUMUL (PRODUCTIVITATEA TERENULUI ETNOGRAFIC, AZI)

CAMELIA BURGHELE*

THE STORIES OF WOMEN UNDER MESES MOUNTAIN (THE RICHNESS OF THE ETHNOGRAPHIC FIELD – TODAY)

ABSTRACT: *This paper presents certain identity elements within Salaj County villages which have been kept in the memory of the peasants that we talked to. The study employs field data, generated upon inquiries carried out in villages at the confluence of Meses and Salaj ethnographic areas. The info regards traditional garments and the scenarios that led to one wearing them, celebrations, traditional cuisine and also collective imagination magic – a very rich one for the villagers in the studied villages.*

KEYWORDS: *Salaj County villages, identity elements, cultural memory, traditional culture, ethnographic area, magic, religion, traditional cuisine, collective imagination*

REZUMAT: *Lucrarea de față prezintă câteva elemente de identitate din satele sălăjene, elemente care au fost păstrate în memoria țăranilor cu care am stat de vorbă.*

Materialul valorifică informațiile preluate din teren, în urma unor anchete realizate în câteva din satele situate la confluența zonelor etnografice Meseș și Sălaj. Informațiile se referă la costumele populare și împrejurările în care se purta costumele de sărbătoare, la bucătăria tradițională, dar și la câteva prezențe magice din imaginarul colectiv, foarte bogat în memoria sătenilor din satele studiate.

CUVINTE CHEIE: *satele sălăjene, elemente identitare, memorie culturală, cultură tradițională, zonă etnografică, magie, religie, bucătărie tradițională, imaginar colectiv.*

Hainele vechi, păstrate în lădoaie și lăzi, sunt la mare preț în satele de la poalele Meseșului; din relatările femeilor se pot observa cele mai importante seme de individualizare ale pieselor de port, dar și ale croielii, specifice zonei. Datorăm o descriere excepțională a costumului de sărbătoare lelei Florița de la Cizer, cea care a știut face, aproape etnografic, diferența dintre costumele de duminică și cel de lucru:

Când am fost io fată fecioară, aveam poale și spăcel, ori bluză. Spăcelu nu avea bumbi, numa până la jumătate, da bluza avea până jos; pă spăcel aveam șir păstă cot ori șir în sus, da nu dodată, ce ori așe, ori așe; alea păstă cot o fost primele, după aceie o vinit alea pă mâneacă în sus. Măicuța o avut spăcel cu șir păstă cot, da io am avut cu șir pă mâneacă în sus, cu pere ori cu frunze ori cu frunze și cu pană, așe, pă mâneacă în sus; așe o fost spăcelele alea mai vechi, le-am apucat io, erau strânse pă lângă pumni și aveau fodră; mâneca o fost tare largă, tare creață și o avut pumnari cu model și avea cipcă, ori nește jolj strâns la capăt, da cipcă era normal, da cine nu avea, puneu numa jolj încrețat, așe, strâns.

Pă kept avea model cu frunze și cu ciur tiiet, și-apu după ce m-am măritat, mi-am făcut poale cu ciur de două jejete și cu zânți și uăki și cu pene și iară rânduri pă de-o lature, așe, mândri, galbine. La noi mai mult s-o

* Cercetător științific I în cadrul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău; email: cameliaburghele@yahoo.com

purtat mai mult cu galbăn, așe s-o purtat; poalile erau din șasă lați și din șapte, da mai mult s-o făcut din șasă lați, așe le făcea până în pământ, că zăcea și nu să vadă nodurile de la picioare; nu tare era misir, cânepă era, da misir, nu prea, și erau tare larji, din șasă – șapte lați de pânză.

Aveam zadie cu bucuri și cu pene, cu două ori trii rânduri de bucuri, așe în jos, erau cam lați de două jejete; după aceie am făcut pă ele pene așe, cam de trii jejete, tăt cu șire în jos; zadiile o fost din material, roșu ori verde, ori mohorâtă, ori neagră; fetele purtau mai colorate, da bătrânele aveau negre.

Aveam și sumnă, mama avea sumnă, și la Ban și la Cizer s-o purtat sumnă din lână toarsă și era tăt ca jejetu, cu mnerău, verde, roșu, ce colori era, colori în benzi ca jejetu; aici la Cizer să făceau șirele la spăcele mai mult cu negru, da la noi s-o făcut cu tăte firele, cu mnerău, cu verde, așe erau la fetele fecioare de la Ban.

Poalele erau strânse cu brăcinar, cu o ață, care să lega su zadie; la poale era primă și să cosea din glod, da până coseai la șasă lați de pânză, ori la șapte... fetele s-o măritat oaricând când o știut țese și coase. Așe era: on hir de bumbac și on hir de cânepă, așe băteam și le făceam cu ciur tiiet.

Și pă umăr avea model spăcelu, și la gât era on pic de model; avea on pic de guler numa; bluzele aveau guler d-ala mare, spăcelu avea numa on pic de guler pă lângă gât în sus; o fost și vizipci, bluze d-alea cumpărate.

Aveam keptar, la noi să purta cu on rând de roate, așe, mai scurt; bărbatu mneu o avut cu două rânduri de roate; florile alea erau mai mult cu roșu, și aici în spate aveau on rând cu roate și în spate avea așe, cam două ori trii jejete de alb; erau cu on rând sau cu două rânduri de roate; era feștită acolo în spate cu alb, nu era numa pielea.

În cap aveam chischineu galbăn, cu cirese, ori verde, cu cirese și cu mere și cu flori; da când am fost io mică eram învălitate în cap cu dosuri de pânză țăsută, că nu erau atunci hane cum îs amu, eram și învălitate cu dos și numa când am mai crescut ne-am cumpărat du pă la Hodin ori de la Feketău; bătrânele aveau chischineu negru de lână cu ciucuri, ca o broboadă.

Am avut și on pic de zgardă și la Cizer și la Ban și avea murună care erau primele, care erau jucăușe; muruna era de la ureke, faină, lată, cu popiruş de să făcea lampa, așe, creț, și făceau pană faină din oglinzi, când să întorcea să vedeau faină, oglinzi; fetele purtau murună, da numa fetele nemăritate, nevestele nu purtau murună, numa fetele fecioare. Și numa alea mai văzute, care începeau danțu.

Sumna să purta numa iarna și la sumnă era și zadie, tăt așe ca sumna și s-o purtat și suman, când am fost io și măicuța; am avut și căbat. Am avut și opinci, cu obiele și ceaplauă și după aceie am avut boconci din târg.

La noi nu s-o purtat, la Ban, ca aici, la noi erau cu flori mnerăi, roșii, cu tricolor, aici nu. În Ban nu să purta ca aici, erau mai multe colori la noi, în rest era cam la fel. Da la Cizer era mai mult cu negru la femei și cu galbăn la fetele fecioare.

Când meream la sapă, așe, pântru tătă zi, aveam poale de cânepă și avea câte on șir de on jejet, așe, puțân și aveam spăcel, da nu era așe înflorat ca și ala cu care meream la beserică; astea erau numa din cânepă, da alea dă beserică erau din cânepă cu in; astea erau mai grosoace, alea erau mai moi, mai albe. Aveam și șurf în față, din pănură colorată, zadie subțare.

Tăte le băgam în budii și puneam pă ele cenușe după ce le arănjam și turnam apă călduță păstă ele, după aceie caldă și după aceie clocotită și le lăsam până mâni și după aceie le duceam la lăut în vale.

Pă Paști era musai și fie gata on rând de hane, să merem la biserică cu hane noi la Paști¹.

Tot de la lelea Floriță din Cizer aflăm că fetele erau nealcoșe cu costumul lor de sărbătoare, uneori chiar exagerând cu podoabele, din dorința de a atrage privirile și laudele feciorilor:

Pă spăcele trăbuia și fie bumbi deși, și aveam și noi așe. Și meream în târg la Crasna și maica zăcea cătră mine: – Tu Floriță, dacă te duci în Crasna și nu-ți pui pă kimeșe unșpe bumbi! Mie mi-erai draji bumbii și ea să temea că mi-oi pune prea mulți și oi fi pe nealcoșe, nu era sclobod și pui mai mult de zece bumbi pă spăcel și așe-mi spunea, și nu pun unsprăzece bumbi pă spăcel².

¹ Floare Ardelean, Cizer – Sălaj

² Floare Ardelean, Cizer – Sălaj

Mâncarea de post pune la încercare imaginația femeilor și resursele, am putea zice, destul de limitate; totuși, toate interlocutoarele noastre au știut să ne redea zeci de rețete rapide dar care păreau a fi cât sa poate de gustoase, de mâncăruri de post, remarcabile prin simplitatea lor:

Să făceau piroște cu păsat, plăcinte cu corompere răntălite, cu cureki călit cu sare și piper, să pune în plăcinte; păsulă zolită care să mânca cu morătură și cu ceapă părgălită, topită, cu oloi și on pic de piparcă; zamă de păsulă așe, cu zamă, cu rântaș și fierbeam grăunțe în postu mare, alejea grăunțele mai sănătoase și să spăla în două-trii ape și le puneau la fiert și mâncam; și laște: frământa aluatu cu oloi și cu silvoiz, erau tare bune, cu silvoiz dă prune făcut în căldare și făcea o foaie de pătură și pune silvoizu și o-mpătura și o tăiau așe, ca laștele, și cu pesmet în oloi prăjit; și făceau cici frământați cu corompere și făceau una așe, lungă și o tiiau în bucățele și iară făceau mniez de pită, așe, ca pezmetu, părgălit în oloi și băgau cicii pân iel; mămăligă cu cureki călit și cu moare... tâte le aducea aicea și ne făcea, numa să postim, măicuța săraca; ne făcea lângalauă, din aluat de pâine, de post și alea...³

Dar adevărata piatră de încercare a gospodinelor, la bucătărie, fie în timpul postului, fie înafara lui și fie în zilele de lucru, fie în sărbători și nunți, este pregătirea sarmalelor:

Făceam bofi, așe le zăcea la sarmale, de post, cu ceapă și oloi și pui on pic de boia, on pic de ardei dacă ai și păsat; oarecând mama făcea cu macaroane și le umplea în șelată, în frunze de pân grădină, cu ce avea p-acolo; pune on pic de păsat și niște macaroane care-s mai mărunte și alea le pune tăt acolo și mărar și cimbru verde și după aceie aduceai șelata sau frunză verde, ori ce ar fi foastă, și le umplea; când nu era încă cureki făcea cu frunze de șelată ori de vie ori potbal și păstă iele pune on pic de zăr acrișor și le hierbea așe mai scăzut, nu cu apă multă;

Aici o fost multe uăi și păstram zăru într-on vas curat, într-o oală de pământ și aveam zăr multă vreme și hierbeam bofi în zăr de oaie, era tare bun; dacă era cu verde, erau tare bune că zăr; și după aceie făceam cu frunze de varză, de curechi, cu frunză opărite și așe le suceam; nu să făceau atunci cu carne, ce puneau on picior de porc afumat și îl băga acolo, în mijlocu boțâlor și împărțea carnea aceie afumată în blide când să puneau tăți la masă, că atunci mâncam tăți odată, la masă, sau în bofi, cu păsatu, să pune on pic de clisă prăjită cu unsoarea aceie și erau tare bune; oarecând nu o fost atâta orez⁴.

Lelela Firuță de la Șeredei făcea piroște cu păsat, era o rășniță și suceai cu mâna, cu pietrele alea de moară și făceai din mălai on fel de păsat așe, mai mare, și de-acolo, păsatu ala îl cerneai pântr-o sâtă și ieșea fărina din el și și vovile alea din el; ala care rămânea în sâtă, ala-l foloseam; păstă păsatu ala puneam on pic de oloi cu ceapă și-l părgăleam pă fiteu, îl prăjeai on pic cu ceapă; mai puneam on pic de oloi în fundu oalii să nu să afume, să nu să prindă și puneam on pic de lemn curat, ori din vie, niște cioturele, ori niște botuțe de lemn de vișin ori de prun, lemn din oarice bun, curat și să nu fie amar, și puneau piroștele; puneau păsatu ala îl puneau în frunze; nu mai puneau alte cele, că nu știau oarecând și alea erau piroște de post.

Dacă era de dulce, dimica sclănină pân ele, ori poate on picuț de carne, da atunci nu era frijider și puneau carnea la afumat și puneau on ciont, da on pic, că doară nu rămânea multă carne după cioantele alea; vara să făcea cu cureki dulce, da iarna făceam cu cureki din cadă, în cadă puneau curekiu la morat și-l puneam în pejniță; spun io, demicau clisă și puneau în piroște. Mai făceam primăvara și cu potbal, că ala era mai iute, înainte de cureki, făceau și cu frunze de vie, la Rusalii nu prea este altceva și făceam și cu vie ori potbal; alea care erau în vie mai la vârf, alea erau mai crudețe; le băgam în apă opărită și să înmoaie. Și potbalu să înmoaie on pic că era tare și nu să putea suci; mai puneau pă ele și porodici, da nu tare aveam noi atunci...

Piroștele le fierbeam în oală de pământ, că nu aveam noi atunci de plev, tata știa să le leje cu drăut, pă oală și nu să spărjeau; era on fel de plasă, că zăceau că nu creapă oala și în oală de pământ să fierbeau piroștele, pă fiteu; erau niște fiteauă care aveau deasupra două pânze și una era în picioare și băgau lemnele pă dedesubt și erau lemne espre pântru fiteu, nu tare groase și făceau focu și puneau oala așe, pă vatră, didisubt și trăjeau

³ Maria Coste, Meseșenii de Jos – Sălaj

⁴ Floare Țurcaș, Meseșenii de Sus – Sălaj

var câtă oală, câtă pântecele ala a oalei și trăjeau jar câtă ea și acolea fierbeau, așe, înaintea focului. Oala era înaintea focului, în jar și fierbea, așe, mai încet; mai puneau vara și zăr pă piroște⁵.

Savuroasă a fost plăcinta creață făcută de lelea Floare din Meseșenii de Sus:

Io fac plăcinta creață, plăcintă încreștită, fac așe, aluatu numa cu apă, fărină și sare, fără drojdie și îl frământ până când se desprinde și de câtă mână, și de câtă vas, ca atuncea îi gata de frământat și o înting aciniia ca pă o foaie de tăieței, și punem în ea cureki, ori pere, ori brânză de oaie și o împătur pă lopitâu tăt așe, rotă, și pui fărină pă ea și o îndoi pă dedesubt și dacă nu îi așe de moale o poți pune acolea pă fiteu, pă plită; nu trebe să fie nici pe moale, nici pe tare; o fac fără oloi, că nu-i așe grasă.

Mai demult tă pă plită s-o făcut plăcinta, când am fost io fată; o ung bine cu oloi, pă deasupra, și după ce o întorc iară o ung

Când fac rătișe, le ung și cu oloi și pun mnere, zahăr, pă iele; când fac plăcintă creață, îi tare bună unsă cu groștișor; alea rătișe le fac cu mnere, cu zahăr, le împătur și iară le întind pă lopitâu și iară le împătur și le adun și le fac dud și iară le întind și astea, răkișele îs dă post; și plăcinta creață îi de post când îi cu cureki ori cu pere⁶.

POVEȘTI DIN MESEȘENII DE SUS, DESPRE STRIGOII DIN VECINI ȘI ALTE DUHURI ȘI PERICOLE

În fiecare sat erau femei care știeu cota de spăriet, de diuăki, de bubă, de fapt, de potcă, de mâlcez... iar femeile cu care am vorbit își amintesc perfect numele bătrânelor care știau lecui și descânta; erau însă, deopotrivă și agenți malefici de tipul strigoilor sau moroilor sau femei care știau să ducă laptele de la vaci uzând de metode ilicite.

Deseori, lucrurile sunt de o gravitate maximă, pentru că maleficiile pot fi fatale:

Poți muri din diuăkiu ala, și din potcă poți mori... io n-am apucat, că când o fost alea lucruri io am fost tânără, da am auzit așe că o morit din potcă⁷.

Copiii erau lăsați singuri în casă numai sub protecția unui cuțit care să taie relele, a unei cărți de rugăciuni care să asigure protecția divină și a unei mături sau pene care să împrăștie duhurile necurate iar Marțolea era un personaj frecvent în zonă:

La țâțâna ușii să punea on ronghi roșu.

O femeie a rămas mută pentru că o dormit cu capu pe mejie.

Pă o muiere de la noi u-o trăznit, că o lucrat în Marțea dintre tunuri.

Vinerea nu să lucra cu foc, nici la cuptor, că îi oprit iar dacă torceau marțea seara, le fugărea pă fete Marțolea⁸.

O femeie de la noi o țasut marțea și o auzât cetere după aceie, că erau strâgoi⁹.

Uneori chiar popa cetea rogociuni pă tărățe și atunci vinea iară laptele la vaci, că îl ducea badea Miculae, ducea laptele de la biboli uomu ala.

Spicele de la Rusallii ori mâțișoarele de Florii să aprind când îi vreme rea și încetează¹⁰

Îi puneam la copil la mânuță fir roșu și cruciuliță și ghioc, să-l ferească de strâgoi și de diuăki¹¹

dacă ai călcat în urmă rea, te-o purtat strâgoii¹².

Dar locul privilegiat în imaginarul colectiv, prezența care secționează cel mai frecvent memoria satului aparține, indubitabil, strigoilor:

⁵ Firuța Oros, Șeredei- Sălaj

⁶ Floare Țurcaș, Meseșenii de Sus – Sălaj

⁷ Firuța Oros, Șeredei – Sălaj

⁸ Florica Păușan, Meseșenii de Jos – Sălaj

⁹ Firuța Oros, Șeredei – Sălaj

¹⁰ Valera Gudea, Meseșenii de Sus – Sălaj

¹¹ Sava Căprar, Fetindia – Sălaj

¹² Maria Coste, Meseșenii de Jos – Sălaj

Erau strâgoi, o fost și aci în sat și duceau laptele... o mai fost și alții, ducea laptele de la orșice, da de la muieri nu o lăsat Dumnezeu să-l ducă; era una care ducea și aici în sat, da o morit. Așe să nășteau strâgoi câte unu, și au coadă, da amu, din ce îs doctori, fac oarice, le-o taie coada și nu prea mai sînt. Altu știa cota și întorcea laptele. Să făceau lup și mîț. Da o fost aci una și u-o pîndit vecina când o intrat la ea în poiată și o văzut când o intrat o găscă, că găscă s-o făcut și u-o văzut când sujea laptele de la vaca ei și uomu ala o mîrs cu sacu și u-o prins și u-o băgat în sac și u-o bătut în sac cu furcoiu și cu bota și ea, de câtă zuuă o trebuit și să facă napoi muiere și o zâs: – Nu mă omori, că nu vă strâc altu în veci iosagu! Și i-o dat drumu, da o șezut muierea aceie în pat, de cât de rău u-o bătut!¹³.

Poveștile cu strigoi și despre strigoi sunt din cele mai savuroase:

Să făceau strigoi... la noi să făcea habă la casa noastă ceie veche și io am vorbit cu on fecior, da s-o uitat o altă fată după el; luna și miercurea și vinerea era habă, că marțea și joia nu să torcea și vineau fetele și vinea și fecioru ala. Și m-am tîlnit o dată cu el în sat, sara, și când m-o petrecut pînă acasă, am văzut că dintr-o dată mi-o apărut în față on căne, negru, mare.... și pînă când el o vinit în ocol la noi și cănele o dispărut. În ceie sară, în habă, am văzut că după ce mereau fetele din habă, iară venea cănele ala negru; ori atădată, înainte de a vini fetele am auzit dintr-o dată că urla cănele ala negru, nu bătea, ce urla și să uita după mine. Maică-mea o zâs că aiesta nu-i căne bun da io am zâs – Doamne ferește, măicuță...

Și când o fost odată io am rămas sîngură și mă gîtam de habă și cănele tăt urla... era on cânoc mare și io m-am băgat iute în casă și maica i-o spus la o bătrână dîn vecini că tăt umbla on căne negru după mine și bătrâna aceie i-o spus la maica că după ce s-or duce fetele dîn habă și-l celuiască cu pită pă căne și și-i zăcă pă nume la căne. No, io m-am culcat și maica o auzât cănele bătînd și lîngă șură o văzut ca și cum ar fi on uom culcat și io am visat că o vinit o fată la noi și mi-o cerut o carte veche ce aveam, Florița u-o kemat-o; io i-am dat-o și u-am petrecut pă vale în sus și când m-am întors am și văzut cănele înaintea mea, să sară să mă muște și cănele o urlat și io m-am trezît și am văzut că cănele urla cătă fereastră și măicuța i-o dat o strijeauă de pită și o zâs – Du-te Floriță de-aci, că dacă nu te duci, io te spun la tăt satu; că era Florița, fata aceie la care îi plăcea de fecioru ala cu care voroveam io...

Și după ce i-o dat pita, cănele s-o dus pă on drum cătă vii și așe urla, că s-o trezît tăți vecinii și l-o auzât, că l-o fost mai văzută și altădată vecinii pă lîngă ocolu nost.

No, cănele ala o fost Florița.... da io i-am spus la fecioru ala cu care voroveam și mi-o spus și el că și după el umbla cănele ala... da de când i-o dat maica pita și i-am zâs noi pă nume, Floriță, și că o spunem la tăt satu dacă mai vine, no, după aceie nu o mai vinit, da io i-am spus și ei; și de-atunci vorovim una cu alta, da nu sîntem pretene...

Florița asta o avut trii prunci și nici unu nu-i așezat, așe, să fie bine, la casa lui, ori îi bețiv, ori îi paralizat, ori nu-i bine... deși o fost bine ea sāraca, da nu i-o mîrs bine deloc dacă o fost strâgoaie. Io așe m-am gîndit că numa dîn cauza asta nu li-i bine la prunci, că mama lor o fost strâgoaie.

Strâgoii așe să fac, ori căne, ori găscă.... da acuma nu îi mai lasă doctorii, că copiii să nasc într-on fel de sac, că la acie nu să rumpe apa la mamele lor. O mai fost așe cazuri la noi în sat, o fost și cineva care o morit aici în sat așe, din cauza strigoilor, on fecior pă care l-o mușcat on căne care o fost strâgoi. Mi-o povestit măicuța că așe să zăcea că dacă te mușcă, aceie nu să mai vindecă, că așe o morit și fecioru ala, mușcat de on căne strâgoi.

Zăce că ei au coarne și dau așe dîn cap, când intră în beserică, ca și cum nu ar încăpea de coarne și dau așe, din cap, și și facă loc; și io am urmărit după ce am pătît și u-am văzut pă Florița aceie, și dădea așe, din cap, în beserică.

Așe zăcea că să tîlnesc între ei și îi vezi dacă îi urmărești; în noaptea Paștilor, pînă nu îi Învierea, să tîlnesc; ei să știu unu pă altu și ei să tîlnesc între hotare, între Fetindia și Meseșeni.

O mai fost aici una, o fată mică, de vo 4 ani și sara o mîrs mama ei după paie și și-o lăsat fata în casă, da fata, după ce o prins a-ntuneca, o fujit după mă-sa și s-o pierdut și o umblat atunci tăt satu s-o coate pă fată

¹³ Furuța Oros, Șeredei – Sălaj

că o dispărut așe, sara, și nu u-o găsit; o fost asta în Vinerea Mare. Și o femeie bătrână o zâs că o visat că fata îi în Pria, da io cred că și aceie o fost on fel de strigoi și s-o dus cineva acolo la Pria și bătrânii nu i-o lăsat să intre în casă, da lor li s-o părut că aud ceva voce de copil și o crezut că îi fata aceie mică.

Băsamă u-o dus pă vârful Meseșului tăt așe pă margine, că dâncolo o fost a Stârçului, a Agrijului și a Boznii și dincoace o fost a nost, a Meseșenilor și u-o adu așe, pă mejdia pădurii și aici cătă Meseșeni cineva o găsit fata, dar nu s-o văzut nici on fel de urme, nici încolo, nici încoace și fata era moartă și o mârș părinții dup ea; da pă unde u-o dus, tâte lemnele o fost rupte pă la jumătate, cum u-o dus strigoi acie; am văzut și io lemnele alea rupte pă la jumătate și părinții i-o făcut cruce de lemn acolo unde u-o găsit moartă pă fată și atunci am văzut tăți copacii acie rătezați, până cătră Pria, tâte o fost așe, așe u-o dus strâgoii, pă marjinea aceie de pădure. Cred că o morit fata că nu o rezistat cum u-o dus strâgoii...

Așe să zăcea că acolo să întâlnesc, unde să tălnesc mejdie cu mejdie; așe să tălneau tăți strâgoii din tâte satele și atuncea să întâlneau cătă Sânjorz și cătă Paști; în fiecare sat erau oarice strâgoi, fieștecare sat avea strâgoii lui.

Zăcea că moașa îi întreba pă mamă, pă ce să fie, pă dusu laptelui, ori pă lucru, ori pă ce fel de fapte, asta u-o întrebau pă maică până nu spărjeau beșica aceie; o întreba cum vrea să fie pruncu, să fie harnic, sau să aducă laptele pă lângă casă, ori să fie aruncat pă lucru; așe să zăcea că is pruncii făcuți duminica și în post, că aciea nu-s bine; zăcea că ei au o coadă, înapoi, erau strâgoi. Aieștea duceau laptele de la vaci, o fost și când i-o găsât în poiată pe la oamini; la o vecină i-o vinit într-o marți sara două găște și când o vrut să le prindă nu o putut nicicum. Erau strâgoi.

Zăcea că numa până la 12 noaptea au putere strâgoii, după aceie nu mai au putere.

Luau mana aiștea, că zăceau că nu-i de-a mere la Sânjorz și în Vinerea Mare până la Șeredei ori în alt sat, că dai în urmă rea, așe să zăcea că te poți întâlni cu strâgoii și te pot duce, că îi purta pă oamini și să zăcea că îi duce Sătana, da de fapt să știe că strâgoii is sătăniști, ei erau Sătana; da ziua erau oamini normali, cum o fost și Florița aceie, da sara să făcea strâgoaie și era strâgoaie până la 12 noaptea; era greu să îi vezi, că puteau fi oricare, că erau de-acie. Da amu nu-i mai lasă doctorii, că le taie coada, da dacă le-o taie, pruncii acie mor și doctorii nu le mai spun la mame, da noi credem că acie o fost și fie strâgoi, așe s-o crezut p-aceia.

Ne putem feri noi de strâgoi; la Rusalii să pune tier la porți și la Sânjorz să pune rug sălbatic, rug sfânt, din hotar, ala când pui mâna pă frunză și-l freci, minoase a parfum și numa ala-i bun, ala să pune în ferești și la porți și la Sânjorz să pune leuștean, că nu să apropie strâgoii de el; nici dă ruguț nu să apropiau că zăcea că ala-i rug sfânt; zăcea că atunci când l-o răstănit pă Isus, Maica Sfântă o trecut pântre tufele alea dă rug sfânt și să spunea că Maica Sfântă o pus mâna pă el, când o mârș la cruce să-l vadă pă Isus și dacă o pus mâna pă el s-o făcut rug sfânt care înflorește frumos și minoase a parfum.

Și la copii să pune la mână fir roșu și diuăci din ala cum să pune și în cunună în prime, și cruciuliță să lega cu fir roșu la mânuță; diuăci din ala să pune și la fete în prime, și nu să diuată și să pune sare în păpuc, să nu le poată face nimeni la fete rău, că sarea te ferește de rău; numa o videam și io pă măicuța că îmi pune trii fire de sare în păpuc, și nu mă diuată nime.

La vaci și la ghiboli să pune în corn, să lega lângă cap, să nu să vadă; să pune ai și sare, că de alea nu să apropie strâgoii, că ei nu mănâncă ai deloc, nu le place cum minoase; așe să făcea, legătură la vaci.

Să pune busuioc în sân, vara, pă su kimeșe.

Să făceau răstăniri la răscuri de drumuri, între hotară, că mai demult zăcea că care era beteag, să zăcea că-i lovit de vânt, îi făceau chimeșa ciумii și aceie o coseau într-o zi, dar o făceau șapte ori nouă muieri și trebuiau să o coasă într-o sângură zi; erau așe, beteji, care erau loviți de vânt, paralizați și să tămădeau cu secera vântului, așe, o creangă lată îi aceie, și să răsucește așe, și aceie trăbuie luată în Zuua Crucii și aceie îi bună de orice leac, și dacă ești paralizat, orice îți face strâgoii te poți apăra cu secera vântului; pântru oamini care aveau boala copilului, de pică așe și tremură, ca la epilepsie, să făcea cămeșă ciумii și după ce u-o purta omul, într-o lună de zăle îi trecea la uom. Kimeșă aceie să pune iară altădată în hotar, să păzască roada câmpului, să nu o

poată duce strâgoii roada câmpului, a holdelor, să punea într-o botă într-on deal, într-on hotar și nu să puteau apropia strâgoii dân nici o parte.

Și mejdia era loc spurcat, că acolo erau mejdiile, între hotară, că nu să duc strâgoiii pă hotar, ce pă mejdie, pântre două hotară și acolo să aude cu ceatâra; miac nu mă lăsa să stau pă lângă meje când să întuneca, că pă mejdii să auzea ori âcnd cu ceatâra, ori plângând, ori făcând în tâte formele, strâgoii să auzeau. Nu era voi să te culci pă mejdie că ne pot duce strâgoii, să aprpie de tine și ești mai ușoară de dus, dacă ești fix pă unde să duc strâgoii.

Strâgoii aiștea umblă marșea și vinerea, atunci au sporu mai mare și atunci erau Marștea și Joimărița; în prima săptămână din post îi Marștea dintre Tunuri, Miercurea dintre ele și Vinerea din Alea 12 vineri și atunci nu să lucră; o fost aici o femeie care o lucrat atunci și războiu i-o fost în tindă și noaptea o tăt auzit: Cât nainte, cât napoi, 90 de lătunoi și să auzea cum dă cineva cu brâglele și dimineața i-o fost tâte firele rupte, scoase dân spată, și tătă pânza era țăsută așe, rău, nu o fost bună de nimic și atunci s-o temut lumea și nu o mai țăsut marșea și vinerea sara, că nici nu ne lăsa mâicuța pântru strâgoaiele alea¹⁴.

Povestea este fascinantă așadar: principiul care stă la baza acțiunii strigoilor se poate reduce, în fapt, la un sentiment profund uman: invidia, mai ales între vecini și vecine; dar, dacă acțiunile strigoilor pot fi atât de devastatoare, nu este mai puțin adevărat că și remediile împotriva lor sunt dintre cele mai eficiente, oferite ca și antidot de persoane pricepute din lumea satului, care știau să contracareze răul sau chiar să îl prevină.

În această ordine a logicii antidotului ritual popular, la Șeredei am aflat o metodă inedită de detectare a strigoilor, doar că pentru a te confrunta cu ei, ai nevoie de o mare doză de curaj, demersul fiind unul extrem de periculos:

Strâgoii să duceau la beserică, da dacă la Lăsare de Săc... era grindă și dacă atunci, înainte de postu mare, atuncea făceau plăcinte tâte femeile, tătă lumea făceau plăcintă cu brânză, și dacă o puneai pă grindă plăcinta aceie cu brânză de la Lăsatu Săcului, și în tătă ziua să o întorci după o parte pă alta, astăzi pă o parte, mâine o întorceai pă ceialaltă parte tăt postu și dacă o duceai la beserică cu tine la Paști, plăcinta aceie, îi videai pă tăți strâgoii, că vineau câtă tine strâgoii și zăceau: – Și nu mă spui la nime, că dacă mă spui, io te omor; o fost care o făcut așe, da io nu am făcut că m-am temut că m-or omorî; da o fost așe și îi puteai vedea când te duceai noaptea la Înviere, la Paști; îi videai, că aveau coarne și îi vedeai; erau de-a lu năcuratu, că aveau coarne. Da io m-am temut că dacă vine ... și mă omoară dacă greșesc oarice¹⁵.

Personajele din centrul întâmplărilor cu componentă magică sunt dintre cele mai savuroase:

Onița lui Ilie era oarbă și o cunoșteau oamini și merjea la ea și pântru diuăki și pântru sclintit mâna și pântru animale; ea nu o fost oarbă din naștere, ce o făcut în cuptor în Marștea dintre tunuri și atunci lopata și drâgla să țâneau în gura podului și le-o coborât de acolo și când o gătat de copt le-o aruncat iară în pod și când le-o aruncat i-o vinit direct în uăki și tătă lumea o zâs că de-aia o pățât așe că o lucrat în Marștea dintre tunuri, că atunci nu să coace, nu să mere la câmp, nu să lucră; și ea o zâs că nu i s-o arătat să coacă în Marștea dintre tunuri și de-aia o rămas oarbă. Așe era cu Marștea dintre tunuri, Miercurea dintre ele și Joia Mare, erau alea trii zâle când nu era voie să lucrezi, alea erau zile ținute¹⁶.

Așadar, zilele oprite erau ținute cu sfințenie: marștea nu se lucra că te poartă dracu și umbla Satana și te lua Marștea; Marștea ducea oamini și îi purta păstă dealuri¹⁷.

¹⁴ Anuța Briscan (Ilela Niță), Meseșenii de Sus – Sălaj

¹⁵ Firuța Oros, Șeredei – Sălaj

¹⁶ Sava Căprar, Fetindia – Sălaj

¹⁷ Sava Căprar, Fetindia – Sălaj

BIBLIOGRAFIE ORIENTATIVĂ (GENERALĂ)

- Burghele, Camelia, *Satele sălăjene și poveștile lor*, volumele I – IV, editura Etnologică București, editura Caiete Silvane Zalău, 2015
- Goia, Ioan Augustin, *Zona etnografică Meseș*, Editura Sport – Turism, București, 1982
- Știucă, Narcisa, *Noi perspective etnologice sau despre fascinația lucrurilor mărunte*, în „A fi etnograf în România secolului XXI”, supliment al revistei Caiete Silvane, Zalău, 20015
- Toșa, I., *Așezările și arhitectura locuitorilor din sudul județului Sălaj*, în *Acta Musei Porolissensis* nr. I / 1977, Zalău, 1977